

משמעותה של ספירת העומר.

[שיחה 1 בעניין ספירת העומר – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו **אוצרות התורה**, כרך ב' בחלק "מועדים".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

לימי הספירה שאנו סופרים, יש נקודת התחלה, (מן עת קצירת העומר, "ראשית קצירכם", והנפתו במקדש ביום ב' של פסח), וגם נקודת-יעד: "תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'". (ויקרא כג, טז).

ויש לנו לשאול:

- א. מה תוכן של "מנחה חדשה", דוקא בחג העצרת?
- ב. ולמה נקראת כל התקופה בשם "עומר" – ולא רק תחילת התקופה? ועוד, הרי הכינוי הזה שייך דוקא לשיעור ומדה (=עומר) שהוא לכאורה דבר צדדי ביותר, ולא מהותי לתקופה כלל?
- ג. הצדוקים כפרו במסורת תורה שבעל פה באומרם שהמלה "ממחרת השבת" היא "שבת בראשית" ממש, ולא "ממחרת-הפסח". וכמה התלבטויות היו לחז"ל (מנחות טה:). לדחות את דבריהם, כמה דיות נשתפכו וכמה קולמוסין נשתברו! ובכן, משום מה הקב"ה לא הכתיב בתורתו ביטוי יותר פשוט וגלוי: "ממחרת הפסח", במקום הביטוי הדו-משמעותי, "ממחרת השבת"?

שאלה א.

ר' צדוק מלובלין ("מחשבות חרוץ", דף 112) הסביר, כי בפסח אנו מקריבים **קרבן שעורים** והוא מאכל בהמה (ראה פסחים ג:). לעומת חג מתן תורה שאז מקריבים **מנחת חטים**, והוא מאכל אדם. וכבר אמרו חז"ל ש"עץ הדעת" – חטה היה (סנהדרין ע:).

הרעיון כאן הוא, שבפסח השתחררנו משעבוד הגוף, יצאנו ממצרים וקבלנו "גשמיות" שהיא ברמה ישראלית (ולכן מקריבים רק "שעורים"), אבל עדיין בלי "תורה". רק בגמר ספירת חמשים יום אנו עולים לשחרור הרוח שהיתה נְכֹאָה, קבלנו תורתנו הקדושה. ולכן נאמר בתקוני זהר (תיקון ט"ז) שתיבת "חטה" בגימטריא 22 אותות התורה, ומביאים דוקא ממנה הקרבן של יום מתן תורה. בספירה של "עומר" אנו מתחילים העלייה והולכים מחיל אל חיל.

שאלה ב.

אמנם הביטוי היחודי "עומר" הוסבר ע"י רש"י הירש (בפירושו לתורה, דף שצט) – שהוא מושג של קיצוב מזונו של אדם ליום אחד (שמות טז, לו). כמה יפים וקולעים דברי חז"ל: "מכאן אמרו, האוכל כמדה זו הרי זה בריא ומבורך; יתר על כן, רעבתן; פחות מכאן, מקולקל במעיו" (עירובין פג:). יש כאן לימוד אודות מדת ה"הסתפקות". לכן "לא העדיף המרבה, והממעט לא החסיר, איש לפי אכלו לקטו" (שמות טז, יח). עלינו לדעת כי אף אם יתאמץ האדם בהפרזה, אי אפשר לו לאדם ליהנות ממזונו מעל למה שהוקצב לו, "מזוונותיו של אדם קצובין לו" (ביצה טז:). זה נכלל במאמר חז"ל: "בני חגי ומזוני – לאו בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא" (מו"ק כח:).

רעיון נוסף יש בדבריו של רש"י הירש: בלי הבטחון-בלב, שהקב"ה הוא הקוצב קצבה שהיא מספקת לכלכלת האדם, קשה לו לאדם לזכות לחלקו בתורה. כדברי רמח"ל: "אך מפסידי החסידות הם הטרדות והדאגות. כי בהיות השכל טרוד ונחפו בדאגותיו ובעסקיו, אי אפשר לו לפנות אל ההתבוננות הזוה". ("מסילת ישרים", פרק כא). ועוד כתב: "כי הנה העסק מוכרח הוא לאדם לצורך פרנסתו. אך ריבוי העסק אינו מוכרח שיהיה כל כל גדול עד שלא יניח לו מקום אל עבודת ה'!" (שם, פרק ה).

וזהו הנאמר באבות (פ"ו) שהתורה נקנית במיעוט סחורה. וכן אמרו: "הוי ממעט בעסק, ועסוק בתורה" (אבות, ד). זהו עומק מליצתם: "לא ניתנה התורה אלא לאוכלי מן" (מכילתא, בשלח). למדנו מכאן, שישמח האדם בחלקו, ויקיים "השלף על ה' הקבץ והוא קבלתך", כמו שנהגו אז בני הדור ההוא.

לשאלה ג.

בזה נבוא אל ביאור הביטוי הבעייתי "ממחרת השבת" (ויקרא כג, טו). הרמב"ם הוסיף על דברי חז"ל הוכחה מקורית משלו (הלי תמידין ומוספין, ז, יא). בספר יהושע (ה, יא) מפורש: "ויהאכלו מעבור-הארץ ממחרת הפסח". הרי מכאן שאין הכוונה ממחרת של "שבת בראשית". אבל זה לא עונה על שאלתנו הנ"ל, שהתורה היתה יכולה למנוע קושי מיותר זה אילו השתמשה בבטוי "ממחרת הפסח" במקום "ממחרת השבת".

רש"ר (בדף תב) מציע שהביטוי "שבת" אינו מוסב על יום מסוים, אלא על קבוצה של שבעת ימים.

- כך ראינו בנדרים (דף ס.ו) שחז"ל הורו שהנודר "שבת אחת", אם אמר דיבורו ביום ג', הרי הוא נאסר רק עד יום ג' הבא. הרעיון הבסיסי הוא שהימים מושפעים מן קדושת שבת שבמרכז הזמן הקצוב.
- כך אמרו חז"ל גם על המפליג בספינה, מותר לו להתחיל מסעו בים אם יעלה לאניה מוקדם ל"תלתא קמי שבתא" (שבת יט).
- וכן אמרו עד מתי מותר לו לאדם להבדיל על היין בצאת השבת? עד "תלתא בתר שבתא" (פסחים קו.). מדברי חז"ל הללו אנו רואים, כי השבת היא הנקודה המרכזית המשפעת על שלשה ימים לפניו וכן על שלשה ימים לאחריה – כולם סובבים סביב לציר של השבת. ולכן כל סדרת הזמן נקראת "שבת אחת" בגלל השפעת המרכז ההוא.

כך רש"ר הירש מסביר את "מצוה למימני יומי, ולמימני שבועי" (מנחות סו). "שבועי" הוא להדגיש את רוחניותה של שבת קודש המזריחה אור על כל קבוצת הימים. בני"י במדבר, למדו השקפה זו במשך שבעה מעגלים (שבעה פעמים) עד יהיו ראויים לקבלת התורה. ולכן כתוב בתורה "ממחרת השבת" דוקא.

ונראה להוסיף על דבריו.

הרעיון הבסיסי של "שבת" הוא מנוחה ושלוה, הרגשה נעימה שכל עניני האדם מסודרים ומבורכים, ואין לו מקום לדאגה כלל. אלו דברי "אור החיים" על "ששת ימים תעשה מלאכתך" (שמות כ, ט) לשון "נפעל": "לבלי יחשוב במלאכת חול בשבת אלא יהיה בעיניך כאילו עשית כבר כל מלאכתך שיש לך לעשות". כלומר, שלא תטריד דעתך במה שיש לך עוד להוסיף.

וזהו הרעיון הנפלא מדוע אסור לטלטל מוקצה בשבת, כי הנה השו"ע (סימן שח סעיף ד) אסר לטלטל אפילו "כלי שמלאכתו להיתר" אם אין לאדם שום צורך בכך. ישנם היושבים ליד שולחן השבת, ומתוך "עצבנות" מזיזים סכינים ומזלגות ממקום למקום. (ראה "מורה נבוכים", ג, כה "כדרך שמתעסק בידו מקצת בני אדם בשעה שחושב, וכפעולות המשועממים והתמהונים"). כך פסק לאיסור "בן איש חי" (שנה ב', מקץ ס"ק א) וכך המשמעות מרוב הפוסקים! תמוה הדבר ש"משנה ברורה" בס"ק כ"ג מכריע לקולא, ומזכיר דעתם של רוב הפוסקים רק בביטוי של "ויש מחמירין".

לקח של הדברים הוא, שהאדם המכיר ויודע את המצב האמתי של העולם, מפגין בשבת שיש לעולם "משגיח" המציץ מן החרכים. אדם שהעמיק והשכיל באמיתותה של שבת איננו עצבני כלל: אינו מזיז דברים "סתם" מתוך חוסר רגיעה, מתוך דאגתו על דברים שאינם נוגעים לצרכי שבת. אין שבת מְכִינָה לחול (עי"פ ביצה ב:). בשבת האדם מכיר כי יש לעולם "אדון ומנהיג", והוא הוא המטפל בכל הצרכים.

האדם בפעילותו רק מקיים "מצוה" של השתתפות והשתדלות, אבל אין התוצאה הסופית נקבעת כלל לפי מדת פעילות האדם, אלא לפי מה שה' הקציב לו. וכך מפורש ב"מסילת ישרים", סוף פרק כ"א.

לפי כל זה זכינו להבין משום מה מלמד ה' בתורתו: "ממחרת השבת". כי על ידי אוירה רגועה זו תשרה שכינה וברכה על כל שאר מעשינו בימות חול. ועוד ע"י כך יוכלו בני אדם להיות כלי קיבול המוכשרים לכך לקבל תורה. גם מבחינת ההסתפקות במדת האכילה, הרי די להם ב"עומר" (השם של התקופה), וגם מבחינת הצעידה לקראת "מאכל אדם" (=טה) שהיא "מנחה חדשה" בשבועות, אחרי שזכינו לדרור גופני ומאכל שעורים בפסח.

כמה מזון רוחני יש למתבוננים בתורה, משביע, מדשן, מרענן ומחיה!!